

Araştırma Makalesi

KADINA DUYARLI BELEDİYECİLİK HİZMETLERİNE DAİR İKİ FARKLI UYGULAMA: ANKARA VE GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ¹

Asena Tuğçe Şekerci
Hacettepe Üniversitesi
tugcesekerci@outlook.com
orcid: 0000-0002-4212-1463

Ahu Sumbas
Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi
ahusumbas@yahoo.com
orcid: 0000-0003-0944-4751

Özet

Bu çalışmanın amacı, kadına duyarlı belediyecilik ile öne çıkan Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin 2019-2022 dönemi arasındaki kadına yönelik hizmetlerini kadına duyarlı belediyecilik yaklaşımı çerçevesinde inceleyerek değerlendirmektir. Buradan hareketle çalışmada, Türkiye'de "kadına duyarlı belediyecilik uygulamalarının içeriği nedir ve bu uygulamalardaki farklılıkları belirleyen temel değişken nedir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışma, doküman analizine ve derinlemesine mülakat üzerine kurulu nitel bir araştırmaya dayanmaktadır. Elde edilen veriler "Kadınlara Yönelik Kentsel Hizmetler, Yerel Eylem Planları ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe ve Kadına Yönelik Şiddet" olmak üzere üç alt başlıkta analiz edilmiştir. Sonuç olarak, belediye yönetimlerinin kadın ve erkek eşitliği konusundaki politik yaklaşımlarının hizmetlerin çerçevesini belirleyen ana değişkenlerden bir tanesi olduğu ortaya çıkmaktadır. Kadına duyarlı belediyecilik uygulamalarında kadını merkezine alan hizmet modelinin desteklenebilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğine dair politik değerler motivasyona sahip olunmasının, buna yönelik bir yol haritasının oluşturulmasının ve belediye için toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme çalışmalarının yapılmasının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadına Duyarlı Belediyecilik, Toplumsal Cinsiyet, Eşitlik Politikaları.

¹ Bu çalışma birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

TWO DIFFERENT EXAMPLES OF WOMEN-SENSITIVE MUNICIPAL SERVICES: ANKARA AND GAZİANTEP METROPOLITAN MUNICIPALITIES

Asena Tuğçe Şekerci

Hacettepe University

tugcesekerci@outlook.com

orcid: 0000-0002-4212-1463

Ahu Sumbas

Associate Professor, Hacettepe University

ahusumbas@yahoo.com

orcid: 0000-0003-0944-4751

Abstract

The aim of this study is to examine the services provided for women between 2019 and 2022 by the Ankara Metropolitan Municipality and the Gaziantep Metropolitan Municipality, both of which are recognized for their women-sensitive approaches to municipal governance. The research seeks to address the following question: "What is the content of gender-sensitive municipal governance practices in Turkey, and what is the key variable that determines the differences in these practices?" This study is qualitative, relying on document analysis and in-depth interviews. The results were analyzed under three subheadings: "Urban Services for Women," "Local Action Plans and Gender-Sensitive Budgeting," and "Violence Against Women." The findings indicate that the political stance of municipal governments on gender equality is a critical variable in shaping the framework of services. Therefore, implementing women-sensitive municipal practices requires an initial commitment to women-centered services and gender equality, alongside a clear road map and gender-sensitive budgeting.

Keywords: Women-friendly municipality, Gender, Equality policies.

Giriş

Bu çalışmanın amacı kadına duyarlı belediyecilik anlayışı ve uygulamalarını, son iki seçim döneminde Türkiye’de yerel yönetimlerde hâkim ana iki parti olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) tarafından yönetilen Gaziantep ve Ankara Büyükşehir Belediye örnekleri üzerinden incelemektir. İki belediyenin bu tür hizmetlerindeki farklılık ve benzerlikleri belirleyerek ve bu hizmetlerin ve politikaların içeriğini belirleyen temel motivasyon kaynaklarını anlamaya çalışmaktır. Bu doğrultuda Türkiye’de kadına duyarlı belediyecilik anlayışının belediye uygulamalarına nasıl yansıdığı iki farklı örnek üzerinden değerlendirilerek bu anlayışın başarılı uygulanabilmesi için Türkiye özelinde hangi değerler üzerine şekillenmesi gerektiğine dair bir tartışma yapılmaktadır.

Zamanla değişen ve gelişen ihtiyaçlar sonucunda belediyelerin faaliyet kapsamı genişleyerek kadına duyarlı belediyecilik anlayışı ve uygulamaları da yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu anlayışı destekleyecek hukuki adımların, programların ve projelerin yaygınlaşmasıyla birlikte literatürde de yaygın olarak kullanılan kadın dostu kentlerin oluşturulması için belediyelerin sorumluluk alanları da genişlemiştir. Kadın dostu kent anlayışı ile birlikte kadınların ve kız çocuklarının herhangi bir şiddete maruz kalma korkusu yaşamadan kamusal alanları

kullanabileceği, şiddetin önüne geçildiği, cinsiyete dair ayrımcılık yapılmayan, her alandaki haklarının güvence altına alındığı, kadınların ve kız çocuklarının çıkarlarının ve ihtiyaçlarının karar alma mekanizmalarında adil ve eşit bir şekilde temsil edildiği bir şehir yaşamı hayal ediliyor (UN Women, 2011). Bu çerçevede hem dünyada hem de Türkiye’de çeşitli çalışmalar yapılarak kadın dostu belediyecilik anlayışı güçlenmeye ve yaygınlaşmaya başlamıştır.

Bu çalışma kapsamında Gaziantep ve Ankara Büyükşehir Belediyelerinin araştırma için seçilmesinin temel nedeni, bu belediyelerin, 2019 yerel seçim sonuçlarına göre Türkiye’deki belediyelerin çoğunluğunu kazanan biri iktidar, biri ana muhalefet partisi olan AKP ve CHP tarafından yönetilmesidir. Bu partilerin 2024 Mahalli Seçim sonuçlarına göre de en çok belediye başkanlığı ve meclis üyesi kazanan partiler oldukları eklenmelidir. Ayrıca bu belediyelerin, kadın çalışmaları konusunda da ismi sıklıkla dile getirilen belediyeler olmaları bir diğer nedendir². Türkiye’de belediye yönetimlerinin toplumsal cinsiyet konusundaki yaklaşımlarının kadınlara yönelik hizmet tercihlerini ve bunların içeriklerini etkilediği düşünülmektedir. Bu açıdan, amaçlı örnek analizinin, ilgili belediyelerin benzerlikleri ve farklılıklarını etkileyen değişkenleri ortaya çıkarmaya yardımcı olacağı düşünülmektedir. Nitekim Ertugal ve Bagdadi, (2023)’in İzmir’deki ana muhalefet partileri tarafından yönetilen belediyeler üzerine yapıları çalışmanın verileri de bu argümanı doğrular niteliktedir. Bu makalenin, sunduğu verilerle Türkiye’de hem kadın çalışmaları hem de yerel yönetimler alanına katkı sunulabileceği düşünülmektedir.

Bu çerçevede belirlenen iki belediyenin 2019-2022 dönemi arasındaki kadına yönelik hizmetleri, ilgili belediyelerin, yazılı-online bülten ve yayınları, faaliyet raporları incelenmiştir. Ayrıca Ankara Büyükşehir Belediyesi (ABB) Kadın Danışma Merkezi bünyesinde çalışan üç personel ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi (GBB) Kadın Girişimci Destek Merkezi Genel Koordinatörüyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bunlara destek veri olarak, İnsanca Yaşam ve Demokratik Toplum Derneği Deneyim Paylaşım Toplantısına katılım sağlanarak Ankara ve Gaziantep Büyükşehir Belediyelerinin kadına yönelik hizmetleri üzerine verdikleri detaylı konuşma verilerinden katılımcı olarak not alınmış ve bunlardan da yararlanılmıştır.

Söz konusu çalışma; araştırmanın yöntem ve araştırma bilgilerini anlatan ilk bölümden sonra kadına duyarlı belediyecilik anlayışını, tarihsel gelişimi ve kuramsal arka plan temelinde kısaca ele almaktadır. Ardından makalenin araştırma bulgularını ve değerlendirmesini içeren “Kadına Duyarlı Belediyecilik Hizmetlerine Dair İki Farklı Uygulama: Ankara ve Gaziantep Büyükşehir Belediyeleri” başlıklı bölümünde iki farklı belediyenin kadınlara yönelik faaliyetleri, literatürde yaygın olarak kullanılan kent hizmetleri, yerel eşitlik eylem planları ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, kadına yönelik şiddet şeklindeki üç tema altında ele alınarak analiz edilmiştir. İki belediyenin faaliyetleri temelindeki değerlendirmeler sonucunda, kadınlara güçlendirici ve destekleyici faaliyetleri yürüten bir belediyenin kadına duyarlı bir belediye olabilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışını anaakımlaştırılmasının gerekli olduğu sonucuna varılmıştır. Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikalarının yaygınlaşmasını hedefleyen ve temeli feminist teoriye dayanan ve çeşitli politika stratejilerini kapsayan geniş bir anlayıştır (Walby, 2005: 466; Eveline ve Bacchi, 2010: 109-132). Bu çalışmada da toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, Molyneux (1985) tarafından kategorize edilen toplumsal cinsiyet temelli ihtiyaçları temel alan bir politika geliştirme sürecini ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle, Molyneux’in uzun dönemde bireysel ve toplumsal dönüşümü destekleyecek *stratejik ihtiyaçlar* ve kısa dönemde destekleyici uygulamaları içeren *pratik ihtiyaçlar* tespit edilerek toplumsal cinsiyet eşitliği

² 2019 Yerel Seçim sonuçlarına göre 30 büyükşehir belediyesinin 15’inin AKP ve 11’inin ise CHP arasında dağılmıştır. 2024 Yerel Seçim sonuçlarına göre ise AKP 12, CHP 14 büyükşehir belediyesinde belediye başkanlığını kazanmıştır. Gaziantep ve Ankara Büyükşehir Belediyeleri aynı parti ve belediye başkanları tarafından yönetilmeye devam etmektedir.

Kadına Duyarlı Belediyecilik Hizmetlerine Dair İki Farklı Uygulama: Ankara ve Gaziantep Büyükşehir Belediyeleri
Two Different Examples Of Gender-Sensitive Municipal Services: Ankara And Gaziantep Metropolitan Municipalities
uygulamalarının, belediyelerin karar alma mekanizmalarında anaakımlaştırılmasından söz edilmektedir.

1. Yöntem ve Araştırma Bilgileri

Bu makalenin amacı, Türkiye'deki kadına duyarlı belediyecilik anlayışının uygulamadaki yansımalarını Ankara ve Gaziantep Büyükşehir Belediyeleri örnekleri üzerinden incelemek ve buna dair uygulamadaki farklı yaklaşımların arka planını ortaya koyabilmektedir. Türkiye'de kadına duyarlı belediyecilik anlayışının uygulamada nasıl ele alındığı ve tanımladığı, özellikle belediye yönetimlerinin toplumsal cinsiyet konusundaki yaklaşımlarına göre farklılaşmaktadır (Ertugal & Bagdadi, 2023). Türkiye'de AKP ve CHP toplumsal cinsiyet konusunda iki farklı parti söylemi ve yaklaşımı olan partilerdir. AKP kadın ve erkekler arasındaki eşitlik ilişkisini adalet kavramı çerçevesinde tanımlamayı tercih ederken (Koyuncu & Özman 2019), CHP'in toplumsal cinsiyet eşitlik kavramı üzerinden bir politik duruşu tercih ettiği ifade edilebilir. Bu açıdan bu iki siyasi parti tarafından yönetilen ve kadınlara yönelik hizmet ve uygulamaları ile öne çıkan belediyelere dair karşılaştırmalı bir vaka çalışması yapılmıştır. Bu kriterler temelinde çalışma kapsamında karşılaştırmalı örnek belediyeler olarak Ankara ve Gaziantep Büyükşehir Belediyeleri seçilmiştir. Ayrıca Sumbas & Koyuncu'nun (2019) ve Ertugal & Bagdadi'nin (2023) çalışmaları Türkiye'de belediyelerin kadınlara yönelik hizmet ve politika çerçevesini belediye başkanlarının bu konudaki yaklaşımının da etkilediğini göstermektedir. İki belediyenin belediye başkanlarının, Mansur Yavaş ve Fatma Şahin, popülerliği ve bu iki belediye başkanının kadınlara yönelik hizmetler sunma konusunda bir irade ortaya koymaları da bu iki belediyenin seçilmesinin bir diğer nedenidir. Aile ve Sosyal Politikalar eski bakanı ve Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Fatma Şahin'in kadın belediye başkanı olması açısından da dikkate değer bir örnek olduğu belirtilmelidir.

2019 yerel seçimlerinden önce AKP yönetiminde olan birçok büyükşehir belediyesinin CHP yönetimine geçmesiyle birlikte toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen politikaların özellikle CHP'li belediyelerde yaygınlaşmaya başladığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle yerel yönetimlerde önemli bir değişime neden olan 2019 Yerel Seçimleri, araştırmanın başlangıç yılı olarak belirlenmiştir. Ayrıca, araştırma, 2024 Yerel Seçimlerinden önce gerçekleştiğinden bu dönemi ele almamaktadır ve 2019 Yerel Seçimlerinin ardından GBB ve ABB'nin kadına yönelik faaliyetlerinin incelenmesi şeklinde sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda, 2019 Yerel Seçimlerinden sonraki dönemde iki belediyenin kadınlara yönelik hizmetleri incelenmiş ve analiz edilmiştir.

Bu makale çalışması, birincil verileri içeren doküman analizi ve derinlemesine mülakat üzerine kurulu nitel bir araştırmadır. Bu kapsamda öncelikli olarak ABB'nin ve GBB'nin 2019-2022 dönemi arasındaki kadına yönelik hizmetleri faaliyet raporları, yazılı ve online bülten ve yayınları temelinde incelenmiştir. Aşağıdaki Tablo 1'de nitel içerik analiziyle incelenen dokümanların detaylı listesi paylaşılmaktadır.

Tablo 1 İçerik Analizi Yapılan Dokümanlar

Ankara Büyükşehir Belediyesi	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
Sosyal Hizmetler ve Kadın Çocuk Bültenleri	2019 Mali Yılı Performans Raporu
Mor Haritam Projesi (https://morharitam.ankara.bel.tr/)	2019, 2020, 2021 ve 2022 Mali Yılı Performans Programı
Yerel Eşitlik Eylem Planı 2021-2024	Stratejik Plan 2020-2024
Yerel Eşitlik Eylem Planı 2019-2020 / Tamamlanmış Yerel Eşitlik Eylem Planı 2019-2020	2020 Faaliyet Raporu
Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü Yıllık Rapor (2020 ve 2021)	Kadın Girişimci Destek Merkezi Projesi https://kagidem.com/
2019, 2020 ve 2021 Yılları Bütçe Giderlerinin Kurumsal Sınıflandırılması Tabloları	Kadın Girişimci Destek Merkezi Projesi https://kagidem.com/
Sığınma Evlerinin Kuruluşu (Yasal Çerçeve)	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları https://www.gasmek.org.tr/
2019-2022 Kadın Çalışmaları Raporu	Belediye Basını
2022 Mali Yılı Bütçesi	

Buna ek olarak, ABB Kadın Danışma Merkezi'nden üç kişiyle, GBB Kadın Girişimci Destek Merkezi'nden ise bir kişiyle derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Her iki belediyeden de daha çok katılımcı ile mülakat talep edilmesine rağmen belediye personeli ve yöneticilerinin yoğunlukları dolayısıyla dönüş alınabilen tüm kişilerle mülakatlar yapılabilmektedir. Bu durum araştırmanın bir kısıtı olarak not alınmalıdır, ancak doküman analizi ana veri kaynağı olduğundan mülakat verileri bunların değerlendirilmesinde destek sunmuştur. ABB katılımcılarının talebi üzerine isimleri paylaşılmamış ve katılımcılar K1, K2 ve K3 olarak kodlandırılmıştır. GBB Kadın Girişimci Destek Merkezi Genel Koordinatörü Nihal Sabak'ın onayı alınarak bir kodlama yapılmamıştır. Derinlemesine görüşmeler Covid-19 salgını sebebiyle hem araştırmacının hem de katılımcıların sağlığını korumak amacıyla Zoom uygulaması üzerinden online gerçekleştirilmiştir. Mülakat verileri kayıt altına alınarak, deşifreleri gerçekleştirilmiş ve detaylı okumalarla çıkarılan temalar üzerinden tematik analiz yoluyla analiz edilmiştir. Temaların belirlenmesi sürecinde, literatürde yaygın olarak kullanılan başlıklar değerlendirilmiş ve kent hizmetleri, kadına yönelik şiddetle mücadele ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe olmak üzere üç temanın yaygın olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle, bu üç ana konu üzerine olan temalar üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır.

Destekleyici veri sunması açısından İnsanca Yaşam ve Demokratik Toplum Derneği Deneyim Paylaşım Toplantısına araştırmacı tarafından katılım sağlanmış ve bu toplantıda Ankara Büyükşehir Belediyesi Kadın Sığınmaevleri ve Danışma Merkezleri Şefi'nin ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kadın Şube Müdürü'nün paylaştıkları veriler not alınarak bulgu değerlendirmeleri başlığında kullanılmıştır. Bu toplantı kamuya açık bir toplantı olduğundan toplantıda paylaşılmış bilgilerin kullanılmasında etik bir sorun bulunmamaktadır.

2. Kadına Duyarlı Belediyecilik Anlayışına Dair Genel Bir Çerçeve

32 Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkek cinsiyeti üzerinden çeşitli eşitsizliklere neden olmaktadır. Belirtilen bu eşitsizlik nedeniyle de kadınların ve erkeklerin kullandıkları alanlar ve ihtiyaçlar da farklılaşabilmektedir. Bir başka deyişle, erkekler ve kadınlar, konut sahipliği durumu, ulaşım tercihleri, göreceli hareketlilik, iş imkanları ve çeşitli ev içi ve bakım sorumlulukları açısından şehir yaşamını farklı biçimlerde deneyimlemektedir (Jarvis, Kantor, & Cloke, 2009:1). Bununla birlikte zamanla değişen ve çeşitlenen ihtiyaçlar, belediyecilik anlayışıyla ilgili argümanların kapsamında genişlemelere neden olmaktadır. Bu genişlemeler, kadın merkezli politika süreçlerini de etkilemiş ve kentlerin kadın dostu bir yapılanmaya gitmesine yönelik çalışmaların yapılmasına da öncü olmuştur. Belediyelerin birincil sorumlu olduğu kent yaşamının kadına duyarlı şekillenmesine yönelik "kadın dostu kentler" kavramının literatürde kullanımı ise oldukça yaygındır. Kadın dostu kent kavramı ile birlikte; kadınların ve kız çocuklarının saldırı endişesi olmaksızın kamusal alanlardan ve kamusal yaşamdan keyif alabilecekleri, şiddetin evde ya da sokakta gerçekleşmediği, ayrımcılık olmadığı, ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel haklarının korunduğu, kadınların ve kız çocuklarının toplumu etkileyen kararlara katıldığı, devletin tüm insanların insan haklarını korurken kadınları ve kız çocuklarını da dışlamadığı, şiddeti engellemeye ve cezalandırmaya odaklandığı, eyalet ve yerel yönetimlerin kadınların ve kız çocuklarının adalet erişimini sağladığı bir şehir yaşamı hayal edilmektedir (UN Women, 2011). Bu nedenle, kadın dostu kent kavramı, yönetsel olarak hem merkezi hem de yerel düzeyi içeren daha kapsamlı bir yönetim yapısını kapsamaktadır. Kadın dostu bir kent tasarımı için hem yerel hem de merkezi yönetimin üstlenmesi gereken sorumluluklar vardır. Bu sorumlulukları belediyeler özelinde incelediğimizde, kadınların günlük hayatta karşılaştığı sorunları çözümlenmekle ve kadınların ihtiyaçlarını karşılamakla sorumlu kurumlardan biri belediyelerdir. Yerel yönetimler, insanlara en yakın yönetim katmanı olarak eşitsizliklerin devamını ve artışını engelleme mücadelesinde ve eşitlikçi bir toplumun oluşturulmasında önemli bir yönetim düzeyini temsil etmektedir (Alkan, 2009). Bu aşamada ise belediyelerin şeffaflığı, katılımcılığı, eşitliği ve benzeri alanları desteklemek amacıyla ürettiği politikalar, kadın dostu belediyecilik anlayışının benimsenebilmesi için önemli bir araç olmaktadır. Dolayısıyla kadınların günlük hayatlarında karşılaştıkları sorunların

tespiti ve çözümünü için belediyeler, hem yaşanan soruna en hızlı müdahaleyi yapabilen hem de ortak yaşam alanlarındaki ortak sorunlara odaklanabilen bir kurum olmaktadır.

Kadın dostu belediyecilik anlayışı ile kadınların ihtiyaçlarına, kadın ve toplumsal cinsiyet merkezli bakılarak politika geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda hem dünyada hem de Türkiye’de çeşitli anlaşmalar ve uygulamalar geliştirilerek kadın dostu belediyecilik uygulamaları güçlendirilmiştir. Uluslararası alanda verilebilecek örneklerden biri CEMR (Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi) tarafından geliştirilen Avrupa’da Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı’dır. Şart, Avrupa’daki yerel ve bölgesel yönetimlerin yetkilerini kullanarak ve ortaklıklar oluşturarak vatandaşlar için daha fazla eşitliği sağlama misyonunu üstlenmeyi amaçlamaktadır. Şart’ta vurgulanan ilkeler; “Kadın-erkek eşitliği temel bir haktır; kadın-erkek eşitliği, çoklu ayrımcılık ve dezavantajlar hususlarının gerektiği biçimde ele alınmasını temin etmek; kadınların ve erkeklerin karar alma süreçlerine dengeli katılımları demokratik bir toplum için ön koşuldur; toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının tasfiyesi kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasında temel önem taşımaktadır; yerel ve bölgesel yönetimlerin tüm faaliyetlerine toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesi kadın-erkek eşitliğinin ilerletilmesi için gereklidir; eylem planları ve programları için gerekli kaynağın tahsisi kadın-erkek eşitliğinin ilerletilmesi için gereklidir.” şeklinde ifade edilmektedir (CEMR, 2006: 7-8). Bu nedenle, Şart, uluslararası alanda kadın dostu belediyecilik anlayışının kapsamını ve içeriğini genişletmek için atılmış önemli adımlardan biridir. Ayrıca Şart, dünya çapında, yerelde kadın-erkek eşitliği alanında çalışmalar yürütme konusunda belediyelere rehberlik etme rolü üstlenmektedir. Örneğin Şart, farklı ülkelerin ve bölgelerin örnek alarak çalışmalar geliştirilmesine de zemin oluşturmuştur. Bu çerçevede 2018 yılında düzenlenen 8. Afrika Şehirleri Zirvesi’nde “Afrika’nın adil bir geçişi için toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal içerme stratejisi” konulu özel bir oturum düzenlenmiş ve “Afrika-Avrupa Yerel Eşitlik Marakeş Paketi” imzalanmıştır. Paket, yerel Afrika ve Avrupa bölgelerinin toplumsal cinsiyet eşitliğini ilerletmek ve kadınları ile kızları güçlendirmek için iş birliği yapmayı taahhüt etmektedir. Bu bağlamda, ilgili tüm taraflar cinsiyet eşitliğini teşvik etmeyi ve kadınlar ile kız çocuklarının güçlenmesi süreçlerine aktif olarak katılmayı kabul etmektedir (Ceciarini, 2021).

Bu çerçevede gerçekleştirilen önemli projelerden biri, UNICEF, UN Women, UN Habitat ve UNICEF’in ortaklığında 2011 yılında başlatılan “Safe and Friendly Cities for All” programıdır. Programın temel hedefi, kent yaşamını kadınlar, gençler ve çocuklar için daha güvenli ve yaşanabilir hale getirmektir. Beş yıllık bir süreci kapsayan programın 2017 yılındaki değerlendirmesinde, atölye çalışmalarının düzenlenmesi, yerel paydaşlarla iletişimin güçlendirilmesi, kadınların, gençlerin ve çocukların karar alma süreçlerine katılımlarının artırılması, kadın danışma merkezleri/komitelerinin kurulması, yerel yönetimlerin, özellikle belediyelerin, planlama süreçlerine katılımı gibi çıktılar önemli bulunmuştur (UNICEF, UN Women, & UN Habitat, 2011). Dolayısıyla, uluslararası alanda kadın dostu yerel yönetimler anlayışını destekleyecek ve güçlendirecek önemli adımlar atıldığı görülmektedir.

Türkiye’deki bu yaklaşımın gelişimini incelediğimizde ise toplumsal cinsiyet perspektifinden sosyal politika ve imar çalışmalarına dair tartışmaların 2000’li yıllarda başladığı bilinmektedir. 2005 yılında kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanunu dışında, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda herhangi bir yasal çerçeve sunulmamıştır. Ancak, 2006’da yayımlanan 17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün eylem ve koordinasyon planları, kadına yönelik şiddetle mücadelede belediyelerin sorumluluklarını belirlemektedir. Belediyelerin yasal olarak uygulanmak zorunda olduğu Belediye Kanunu, kent yaşamındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair çalışmaların geliştirilmesi açısından yeterli olmayan bir çalışmadır. Her ne kadar Belediye Kanunu, toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle ortaya çıkan ihtiyaçların giderilmesi konusunda yeterli maddeler içermese de belediyelerin faaliyetleri, siyasi duruşlarına bağlı olarak farklılık gösterebilir ve kadınların sorunlarına odaklanarak çeşitli alanlarda farkındalık oluşturabilirler. Dolayısıyla geliştirilen hizmetlerde çeşitliliğin sağlanabilmesi açısından önemli bir adım olabilir.

Belirtilen hukuki çalışmaların ardından, Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı, Türkiye’de kadın dostu belediyeçilik anlayışının yaygınlaşabilmesi için oldukça önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bu program, 2006 yılında başlatılarak yerel yönetimlerin planlama ve programlama süreçlerine toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesini entegre etmeyi ve aynı zamanda yerel yönetimler ile kadın örgütlerinin güçlenmesini ve iş birliği olanaklarını artırmayı hedeflemiştir. İlk aşama 2010 yılında tamamlanmış olup 2011 yılı Nisan ayında, Birleşmiş Milletler’in Kadın Dostu Kentler Birleşik Programının ikinci aşaması başlatıldı. Türkiye’de, Birleşmiş Milletler’in kadın güvenliğini ve kadınların erkeklerle eşit koşullarda yararlanmalarını sağlamayı hedeflediği "Kadın Dostu Kentler Projesi" kapsamında, 2006’da İzmir, Kars, Şanlıurfa, Nevşehir, Van, Trabzon ve 2011’de Antalya, Bursa, Mardin, Gaziantep, Samsun ve Malatya olmak üzere toplam 12 il "kadın dostu kent" olmayı taahhüt etmiştir. Bu proje, yerel yönetimleri içeren toplumsal cinsiyet eşitliği alanında ilk proje olup insan hakları alanında yürütülen en iyi altı projeden biri olarak kabul edilmektedir (Polat & Ağduk, 2019: 25). 2006-2010 yılları arasında uygulanan ve ilk aşama olarak tanımlanan Kars, İzmir, Şanlıurfa, Nevşehir, Van, Trabzon örneklerinin ardından, İçişleri Bakanlığı 2010/10 sayılı Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları Genelgesi ile birlikte proje çıktılarının Türkiye’de tüm şehirlerde hayata geçirilmesi çağrısında bulunmuştur. Bu genelgede vurgulanan uygulamalar arasında Yerel Eşitlik Eylem Planlarının hazırlanması, İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurullarının, Eşitlik Birimlerinin ve Kadın Erkek Eşitliği Komisyonlarının oluşturulması, kentsel hizmetlerde kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçlarına yönelik çalışmaların yapılması gibi konular yer almaktadır. Türkiye’de yaşanan bu gelişmeler, kadına duyarlı hizmetlere odaklanan sivil toplum kuruluşlarının çalışma alanlarını güçlendirmektedir. Bu kuruluşlar, belediyelerle iş birlikleri yaparak kadın dostu belediyeçilik anlayışını desteklemek için çeşitli projeler geliştirmektedir. Örneğin, Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD), Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA-DER), Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) gibi kuruluşlar, belediyelerle birlikte çalışarak kadın duyarlı belediyeçilik anlayışının gelişimine destek olmaktadır.

Ancak burada proje ve politika geliştirilmesi süreci kadar önemli olan diğer konu ise neye, kime ve ne için politika geliştirileceğinin analizidir. Bu noktada kadınların toplumsal cinsiyet temelli ihtiyaçlarını analiz ederken Molyneux (1985), kadınların çıkarlarının etnik köken, sınıf, cinsiyet gibi çeşitli faktörlere göre şekillendiğini belirtir. Kadınların çıkarları hakkında kesin genellemeler yapmak zor olsa da imkansız değildir. Molyneux, kadınların ortak çıkarlarının üzerinde durur ve bu çıkarları stratejik ve pratik olarak iki ana kategoride inceler. Stratejik toplumsal cinsiyet çıkarları, uzun vadede gerçekleştirilebilecek ancak dönüştürücü bir hedef taşıyan çıkarları ifade eder. Örneğin, cinsiyete dayalı iş bölümünün sona erdirilmesi, ev içi iş yükünün azaltılması, kurumsal ayrımcılık biçimlerinin ortadan kaldırılması gibi çeşitli dönüştürücü ihtiyaçları bu kategoriye dahil eder. Pratik toplumsal cinsiyet çıkarları ise acil olarak karşılanması gereken ve karşılanmasının ardından dönüşümü de destekleyen ihtiyaçlar bütünüdür. Bu çerçevede seçilen iki belediye örneği Türkiye’de kadın dostu belediyeçilik anlayışını uyguladığı düşünülen iki farklı büyükşehir belediyesinin bu konudaki yaklaşım farklılıklarının kadınlarla ilgili hizmet alanlarına yansımalarını göstermesi açısından önemlidir.

3. Kadın Duyarlı Hizmetlere Dair İki Farklı Uygulama: Ankara ve Gaziantep Büyükşehir Belediyeleri

Bu başlık altında iki belediyenin faaliyetleri bir taraftan kendi içinde incelenirken diğer taraftan karşılaştırmalı bir çerçevede sunulmaya çalışılacaktır. Araştırma bulguları temelindeki değerlendirmeler belediyelerin hizmetlerini ve politika tercihlerini “Kadınlara Yönelik Kentsel Hizmetler”, “Yerel Eşitlik Eylem Planları ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Uygulaması” ve “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele” şeklindeki üç alt başlıkta toplayarak analiz etmenin anlamlı olacağını göstermektedir. Elbette belediyelerin kadınlara yönelik hizmetleri sadece bu başlıklarla sınırlandırılmaz; ancak bu çalışma kapsamındaki araştırma verileri bu tür bir kategorik analizin bir taraftan iki belediyenin ilgili hizmetleri arasındaki farklılıkların görülmesi ve bunun nedenlerinin değerlendirilmesi için diğer taraftan da söz konusu hizmet alanlarındaki başarılı uygulamaların ortaya konulabilmesi için elverişli bir zemin sunduğunu göstermektedir. Bu çerçevede bu çalışmanın kapsamı bu üç konuya odaklanmaktadır.

3.1. Belediyelerde Kadınlara Yönelik Kentsel Hizmetlerin Üç Ayağı: Kentsel Güvenlik, Kadınların İstihdamı ve Kadın Sağlığı

Belediyelerin sorumlu olduğu kentsel hizmetlere bakıldığında kadınlar açısından güvenliğin sağlanması, kadına yönelik şiddetle mücadele, sosyalleşme alanlarının oluşturulması, kadınların eğitim, istihdam ve sağlık konularındaki pratik ve stratejik ihtiyaçlarına yönelik çalışmaların yürütülmesi öne çıkan konulardır (Sumbas, 2013; Alkan, 2005). Bu çerçevede kadınların kentten istek ve taleplerinin katılımcı bir yaklaşımla yerel hizmet anlayışı içine dahil edilmesi de önemli kabul edilmektedir (Sumbas, 2024). Bu çalışma kapsamında iki belediyenin kadınlara yönelik kentsel hizmetler konusunda “kentsel güvenlik, kadın istihdamı ve kadın sağlığı” olmak üzere üç alanda öne çıktığı anlaşılmaktadır ve bu başlık altında bunlara dair bulgular paylaşılmaktadır.

Araştırmada ilk olarak iki belediyenin kentlerin kadınlar için daha güvenli hale gelmesine dair yaptığı faaliyetlere bakılmıştır. Kadın duyarlı belediyecilik anlayışında belediyelerin kentlerin fiziki şartlarının iyileştirmesi ve kadınların ihtiyaçlarının da gözetilerek çalışmaların gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Kentlerin kadınlar için daha güvenli ve kullanışlı hale getirilmesi hakkında Christine Murray (2018) “Şehirleri anneler dizayn etseydi nasıl görünürlerdi?” sorusunu sorarak, kadınların ulaşım araçlarında karşılaştığı sorunları tartışmaktadır. Murray’nin belirttiği gibi, metro istasyonlarının inşasında asansörlerin bulunmaması, bebek arabalarını sıkça kullanan ebeveynler, genellikle kadınlar için büyük bir engel oluşturur. Bu durumun önemi, metro istasyonlarında asansörlerin bulunmasının, bebek arabasıyla seyahat edenler için hayati önem taşıdığını gösteren Malaysia Goodson³ gibi örneklerle de açıklanabilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken noktalardan biri kadınların kent yaşamındaki ihtiyaçlarını daha kapsamlı bir şekilde belirleyebilmek için ihtiyaç analizi süreçlerini, kadın bakış açısını merkeze alarak yürütmektir. Bu çerçevede ABB’nin kadınların ihtiyaçlarına ve taleplerine göre metro istasyonlarında bebek bakım odalarının inşasını, kentteki yürüyen merdiven ve asansörlerin bakım çalışmalarının yürütülmesini, sosyalleşme alanlarının oluşturulmasında kadınların pratik ihtiyaçlarını gözetilerek oluşturulmasını sağladığı gözlemlenmiştir (Yerel Eşitlik Eylem Planı 2019-2020: 12).

Kadınların kent yaşamını etkin, eşit ve güvenli bir şekilde kullanabilmesi için ABB tarafından geliştirilen Mor Haritam projesi bu kapsamda değerlendirilebilecek önemli çalışmalardan biridir. Bu proje, İsveç Uluslararası Kalkınma İş Birliği Ajansı (SIDA) tarafından finanse edilen ve Birleşmiş Milletler Kadın Birimi Türkiye tarafından yürütülen Türkiye’de Siyasi Liderlikte ve Siyasi Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi kapsamında oluşturulmuştur. Mor Haritam, kadınların Ankara’daki Kadın Merkezleri, Gündüz Bakım Evleri ve Toplanma Alanlarına ulaşmasını sağlamanın yanı sıra kadın muhtarlar ve kadın meclis üyeleri için ulaşımı kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Proje, belediyelerin veriye dayalı toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını geliştirmesini ve kent sakinlerinin katılımını artırarak toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemeyi hedeflemektedir. Bu nedenle, projenin kadınların kent yaşamını daha güvenli ve rahat hale getirebilecek çıktılar üreteceği düşünülmektedir. Kadın Sığınmaevleri ve Danışma Merkezleri Şefi Şenay Yılmaz (İnsanca Yaşam ve Demokratik Toplum Derneği, 2022) projenin çıkış noktasını aşağıdaki ifadeler ile açıklamaktadır;

“...Biz Ankara’da kadınlar için anket yaptığımızda, kadınlar en çok kendilerini güvende hissetmediklerini söylüyorlardı. Kentin kadınlar için daha güvenli olmasını söylüyorlardı. Bizler hepimiz kadın dostu kent adaylığı sürecindeyiz. Ve kentin aslında kentsel hizmetler konusunda, o kenti güvenli hale getirme sürecini çok yoğun olarak yaşıyoruz hayatımızda. Bu haritada da böyle bir soruna çözüm oluşturmak için var oldu. Ve Ağustos 2020 tarihinde de çalışmalara başlandı. Biz yerel eşitlik eylem planının ana maddelerinden biri olan kentin kadınlar için daha güvenli hale getirilmesi hedefini dayanak göstererek bu haritayı hayata geçirdik...”

Yılmaz’ın da belirtmiş olduğu gibi, Mor Haritam Projesi kadınların ihtiyaçları doğrultusunda ve Yerel Eşitlik Eylem Planının varlığından güç olarak geliştirilmiştir. Bu noktada belediyelerin kadın duyarlı hizmetler geliştirmesini güçlendiren iki unsurun varlığı dikkat çekmektedir.

³ Erin Durkin, “New York Subway: Woman Dies While Carrying Baby Stroller on Stairs”, The Guardian, 29 Ocak 2019, <https://www.theguardian.com/us-news/2019/jan/29/new-york-subway-woman-dies-babystroller-stairs>.

Birinci, kadınlara yönelik ihtiyaç ve hizmetleri belediyenin önüne bir politika belgesi olarak ortaya koyan ve yukarıdaki alıntıda belirtilen Yerel Eşitlik Eylem Planının varlığıdır. Nitekim, ABB bu konuda başarılı bir uygulama yürütmektedir. ABB'nin 2019-2020 ve 2021-2024 Yerel Eşitlik Eylem Planları ile, kadına ve toplumsal cinsiyete duyarlı belediyecilik hizmetlerinde pek çok birimi sorumlu kıldığı gözlemlenmiştir. Örneğin 2019-2020 Yerel Eşitlik Eylem Planı'nı incelediğimizde ABB Personelinin Cinsiyete Duyarlı Kadın Dostu Alanlar İle İlgili Farkındalığını Artırma hedefi için belediyenin İnsan Kaynakları Dairesi Başkanlığı sorumlu birim olarak belirlenmiştir. 2021-2024 Yerel Eşitlik Eylem Planını incelediğimizde ise örneğin Mahalli İdareler Seçimlerinde Kadın Muhtar Adayların Desteklenmesi hedefi için belediyenin Muhtarlıklar Dairesi Başkanlığı Kadın ve Aile Hizmetleri Dairesi Başkanlığı sorumlu birim olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla ABB kadın dostu politikalarını, yerel eylem planları hazırlayarak ve ilgili daire başkanlıklarıyla bu yol haritası temelinde kurumsal hizmetler sunarak toplumsal cinsiyet anlayışını anaakımlaştırmakta ve kadın dostu belediyecilik yaklaşımını bu yönde geliştirmeyi taahhüt etmektedir. GBB'nin ihtiyaç analiz çalışmalarının ve kadınlara yönelik çalışmalarının ABB'ye kıyaslandığında zayıf kaldığı söylenebilir.

Belediyelerin kentsel hizmetleri kapsamında değerlendirilebilecek bir diğer alan ise eğitim ve farkındalık faaliyetleridir. Türkiye'de eğitim ve farkındalık faaliyetleri, belediyelerin kadınlara yönelik çalışmaları içinde önemli bir alanı kaplar. Bu çerçevede özellikle okula gidebilen kız çocuklarının oranlarının artırılması, okuma-yazma eğitim programlarının organize edilmesi, eğitim materyallerinin temininin sağlanması gibi uygulamalar, belediyeler arasında oldukça yaygındır. Ancak belediyelerin ilgili çalışmalarındaki motivasyon kaynaklarının farklı olduğu ve bu farklılığın faaliyetlerin içeriğini ve çeşitliliğini etkilediği gözlemlenmektedir. ABB'nin kadını ve toplumsal cinsiyet kavramını merkeze koyarak eğitim ve farkındalık çalışmalarını yürütürken GBB'nin toplumsal cinsiyet çerçevesi yerine aile ve kadın merkezli bir yaklaşımı ön planda tuttuğu söylenebilir. ABB'nin bu alandaki çalışmaları hem belediye personellerine hem de halka yönelik geliştirilmiştir. Örnek olarak, Belediye 2021 yılında personeline toplumsal cinsiyet eşitliği, Kadın Danışma Merkezi İşleyişi, kriz yönetimi, dijital şiddet ve dijital güvenlik, kadına yönelik şiddetle mücadele gibi konularda eğitimler verilmesini desteklemişti (Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü, 2022). Vatandaşlara yönelik ise Kadın ve Çocuk Bültenleri aracılığıyla, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen, farkındalık oluşturan ve bilgilendiren içerikler üretilmiş ve bültenlerin kadınlara ulaştırılması için önemli çalışmalar yapılmıştır.

GBB'nin ise kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılmasına yönelik çalışmalarının oldukça önemli olduğu anlaşılmaktadır. Gelin Etmeyin, Okula Gönderin projesi kapsamında kırsal alandaki kadınlara ve kız çocuklarına yönelik çalışmalar desteklenmektedir. İnsanca Yaşam ve Demokratik Toplum Derneği tarafından uygulanan ve Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği Hibe Programı ile desteklenen Yerel Eşitlik Eylem Planlarını Dijital İzleme Platformu projesi kapsamında düzenlenen Deneyim Paylaşım Toplantısında projenin detaylarını açıklayan GBB Kadın Şube Müdürü Kübra Çinkılıç (2022), birbirinden farklı görüşlere sahip 19 sivil toplum kuruluşunun bir araya gelerek 45.000 kişiye farkındalık eğitimlerinin düzenlendiğini, devamında Çocuk Gelin Çağrı Merkezi kurularak ihbarların alındığını ve uluslararası kuruluşlar ile yeni projeler geliştirilmeye devam ettiğini açıklamıştır. Belediyenin kız çocuklarının zorla evlendirilmelerini önlemeye yönelik olarak geliştirdiği proje oldukça önemlidir. Proje özellikle toplumda birçok kişiye eğitim ve farkındalık çalışmaları yoluyla ulaşmış olması, bir ihbar hattının kurulması ve uluslararası kuruluşların dikkatini çekmiş olmasıyla başarılı bir şekilde değerlendirilebilir. Ancak projenin afişinde "Gelin Etmeyin, Okula Gönderin, Evlilik çocuk oyunu değildir. Kızlarımız önce zorunlu eğitimlerini tamamlayıp sonra mutlu yuvalarını kursunlar" ifadeleri ilgi çekicidir. Bu ifade ile çocuk hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğiyle birlikte evlilik ve aile kurumuna vurgu yapıldığını da göstermektedir. Nitekim, GBB Başkanı Fatma Şahin'in söylemlerini analiz ettiğimizde de aile kavramının ve toplumsal fayda anlayışının merkeze alındığı gözlemlenmektedir:

"..Kadın çalışır, üretir, doğurur, büyütür, bugünlerimizi ve yarınlarımızı inşa ederek toplum mimarlığı yapar. İnsanın gelişmesinde önemli bir yeri olan kadının ailede, toplum içerisinde, çalışma hayatında, kısacası yaşamın her alanında çok önemli bir rol üstlenmekte..." (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Belediye Basını, 2022)."

"...Kadın erkek eşitliği artık toplumların kalkınma meselesi oldu. Demokrasiyi özümsemek, farklılığı özümsemek, bunun bir zenginlik ve insan hakkı olduğunu bilmek bu sıkıntıyı ortadan kaldırır. Eşitlik önce aileden başlıyor..." (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Belediye Basını, 2022)."

“...Muhafazakar demokrat bir partinin kuruluş felsefesi, muhafaza etmesi gereken değer aile kurumu oluyor. En önemli hedefimiz aileyi muhafaza ederek, gelecek hedeflere, büyük millet olarak ulaşmak için büyük bir gayret gösteriyoruz...” (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Belediye Basını, 2020).”

Diğer bir deyişle, GBB özellikle kadınların güçlenmesi için önemli olan kız çocuklarının okullarına yönelik eğitim çalışmalarını geliştirirken aile kurumunun önemi ve ağırlığı da söylemsel düzeyde vurgulamayı tercih etmektedir. Bu vurgu, AKP partinin güçlü aile, kadın ve erkek eşitliğinin adalet ve fitrattan beslenmesi gerektiği söylem çerçevesiyle uyumludur.

Belediyelerin kentsel hizmetleri kapsamında değerlendirilebilecek diğer bir konu ise kadın istihdamı alanındaki çalışmalarıdır. Kadın istihdamının desteklenmesi amacıyla, Türkiye’de belediyeler arasında yaygın faaliyetlerin başında meslek edindirme kursları ve kadın kooperatiflerinin desteklenmesi ve girişimci kadınlara yönelik çalışmalar gelmektedir. Ancak literatürdeki araştırmalar, organize edilen bu kursların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde şekillenmesi ve belli beceriler kazandırmasına rağmen kadınlara istihdam yaratmakta yetersiz kalmasını eleştirmektedir (Lorasdağı ve Sumbas, 2015; Wedel, 2001; Yakut, 2015). Bu çerçevede hem GBB’nin hem de ABB’nin kadınlara hem sosyalleşmelerini destekleyen hem de istihdamlarını destekleyen kurslar sunduğu gözlemlenmiştir. Ancak kurs içeriklerine bakıldığında ABB’nin özellikle ‘kadın işi’ olarak bilinen nakış, örgü ve takı tasarımı gibi kurs alanlarında yoğunlaştığı, GBB’nin ise daha farklı alanlarda da kurs içeriklerinin bulunduğu görülmektedir.

Kadın kooperatiflerinin ve kadın girişimcilerin desteklenmesi açısından her iki belediyenin de başarılı uygulama olarak değerlendirilebilecek çalışmaları dikkat çekmektedir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Kadın Girişimci Destek Merkezi (KAGİDEM)’nin çalışmalarıyla öne çıkmaktadır. KAGİDEM Koordinatörüyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmede, merkezde kadınlara girişimciliğe dair eğitimlerin verildiği, iş yeri desteklerinin sağlanabildiği ve belirli sayıya ulaşıldığında merkezde kreş imkanının da olduğu belirtmiştir. Gaziantep’in sanayi ve girişimciliğine dair kentsel kimliği bu alanda önemli bir değer olarak belediyenin kadın hizmetlerine yansımıştır ve başarılı bir uygulama olarak kabul edilebilir. Ancak görüşmecinin aktarmış olduğu önemli bir nokta ilgi çekicidir: Söz konusu Merkez’e gelen ve evli olan kadınların eşlerinin bu sürece engel olduğu aktarılmıştır ve bu tür problemleri ikna yolu ile çözmeye çalıştıkları anlatılmıştır:

“...O bir aile, ailenin de yıpranmaması adına bu çok önemli. Onları buraya davet ederek, KAGİDEM’i onlara anlatarak... eşleri de geliyor ziyarete. Sizin burayı anlatmanız gerçekten iyi oluyor. O zaman diyor ki “eşimle gurur duyuyorum. Türkiye’de ilk olan bir merkezde işletmesini yürütüyor diyorlar...”

ifadelerini kullanarak süreci anlatmıştır. Alıntıda belirtmiş olduğu üzere ‘eşlerin ikna edilmesi’ konusu, toplumun sosyo-kültürel yapısının göz önünde bulundurulmasıyla açıklanmaktadır. Çünkü paylaşılan örnekte olduğu gibi ‘eşin izin vermemesi’ durumunda Merkez’de girişimcilik projesi ile çalışmaya hak kazanan kadın bu imkanını kaybedebilecektir. Dolayısıyla tercih edilen bu yöntemin kadının yararına olabileceği ve pratikteki kadın çıkarlarını çözmeye yönelik geliştirildiği ifade edilebilir. Ancak ilgi çekici nokta aynı alıntıda da “O bir aile, ailenin de yıpranmaması adına bu çok önemli” ifadesindeki aile vurgusudur. AKP tarafından yönetilen GBB’de partinin cinsiyet politikasıyla uyumlu bir “aile söylemini” kullanması belediye yönetiminin kadınlar konusundaki hizmet ve politika çerçevesini şekillendirmede önemli bir arka plan olarak varlığını korumaktadır.

Başkent Market Projesi, ABB tarafından kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesini hedefleyen önemli bir girişimdir. Proje, Ankara’da üretim yapan kadın kooperatiflerini ve birliklerini desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, Başkent Market Projesi ile 2019 yılında kırsalda üretim yapan 12 kadın kooperatifinin ve 2 birliğin ürünleri satışa sunulmuştur (Yerel Eşitlik Eylem Planı 2019-2020: 10). 2021-2024 Yerel Eşitlik Eylem Planı incelendiğinde, kadın kooperatiflerinin ürün satışlarının artırılması amacıyla çeşitli çalışmaların planlandığı görülmektedir. Bu kapsamda, 2021 yılı için kadın kooperatiflerine satış teknikleri ve ticaret eğitimlerinin verilmesi ve Başkent Market üzerinden kadın kooperatif ürünlerinin satış miktarlarının izlenmesi hedeflenmiştir. 2022 yılında Başkent Marketler bünyesinde satılan kadın kooperatif ürünlerinin bilinirliğini artırmaya yönelik destek çalışmaları yürütülecek, 2023 yılında ise

kadın kooperatiflerine ürünlerinin paketleme ve depolama desteği sağlanacak ve yeni kurulan kooperatiflere pazarlama eğitimleri verilecektir (Yerel Eşitlik Eylem Planı 2021-2024: 15).

İki belediyenin de kadın istihdamına yönelik çalışmaları incelendiğinde, öncelikle her iki belediyenin de faaliyetleri arasında benzerlikler olduğu gözlemlenmiştir. Her iki belediye de kadın istihdamını artırmaya yönelik meslek kursları düzenlemekte ve kadın girişimcileri ile kooperatifleri desteklemektedir. Ancak farklılaşan noktaların, iki belediyenin bu hizmet alanlarını üretmesindeki politik motivasyon kaynaklarından beslendiği anlaşılmaktadır. ABB'nin kadına duyarlı belediyecilik çerçevesinde uyguladığı 'kadın işçi kotası' uygulaması, toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı bir yaklaşımla önemli bir adımdır. Bu uygulama kapsamında, Belediye şirketlerine 6 hafta süren bir kadın işçi kotası eğitimi verilmiş ve 2019 yılında kadın sığınmaevinde kalan 4 kadın Belediye şirketlerinde işe yerleştirilmiştir (Yerel Eşitlik Eylem Planı 2019-2020: 19). Belediye'nin bu alandaki hedefi ise ilerleyen yıllarda Belediye şirketleri iş alımlarında %2 kadın işçi kotasını uygulamak ve bunun takibini yapmaktır (Yerel Eşitlik Eylem Planı 2021-2024: 16). ABB'nin 'kadın işçi kotası' uygulaması, kadın istihdamını desteklemenin yanı sıra, bu şirketlerde kadına duyarlı bir bakış açısının geliştirilmesi için de önemli bir adımdır.

Belediyelerin kentsel hizmetleri kapsamında değerlendirilebilecek bir diğer konuya kadın sağlığına yönelik hizmetlerdir. Belediyelerin kadın sağlığı temelinde yaygın olan faaliyetlerine baktığımızda, rahim ağzı kanseri ve meme kanseri için bilgilendirme, yönlendirme, takibini sağlama ve raporlama çalışmaları öne çıkan çalışmalar arasında yer almaktadır. Nitekim, her iki belediyenin kadın sağlığına yönelik çalışmalarının meme kanseri ve rahim ağzı kanseri farkındalık çalışmaları, tarama çalışmaları ve kırsal alandaki kadınlara ulaşmak üzerinde yoğunlaşmaktadır. Örneğin, GBB 2015 yılında Gaziantep İl Sağlık Müdürlüğü iş birliğinde kurulmuş olan Kanser Erken Teşhis ve Eğitim Merkezi (KETEM) ile meme ve rahim ağzı çalışmaları yürütmektedir. Merkez ile birlikte toplumda meme ve rahim ağzı kanseri ile mücadelede de farkındalık oluşturulması, gerekli taramaların yapılmasına olanak yapılması ve kanser sebepli ölüm oranının azaltılması hedeflenmektedir (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, *Gazianteli Kadınlara Sağlık Taramasından Geçiriliyor*, 2015). Merkez'e ulaşmakta zorluk yaşayan kadınlar için Mobil Mamografi Tarama Aracı hizmeti sunulmuş ve 2021 yılına kadar, 97 bin 727 kişiye kanser taraması yapılmış ve 68 bin 376 kişiye de kanser türleri ile ilgili bilgilendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Belediye Basını, *Kansere Karşı Tarama ve Eğitim Çalışmalarını Sürdürüyor*, 2021).

ABB, Kadın ve Çocuk Bültenleri aracılığıyla sağlık alanına odaklanmış ve belirtilen iki kanser çeşidine dair detaylı bilgilendirme yapmış, erken teşhisin önemini vurgulamıştır (Ankara Büyükşehir Belediyesi Kadın ve Çocuk Bülteni, 2021). Ayrıca, Belediye'nin sağlık tarama testlerini yapmayı hedeflediği ve bu çerçevede hem Belediye hizmet binasında çalışan kadınlara hem de Kadın Danışma Merkezi gezici aracı ile kadınlara ücretsiz meme kanseri taramaları yapılmasını planladığı belirtilmiştir (Yerel Eşitlik Eylem Planı 2021-2024: 15).

Sonuç olarak araştırma kapsamındaki iki belediyenin kadına duyarlı kentsel hizmetlerini incelendiğinde, her iki belediyenin de benzer çalışmaları olduğu gözlemlenmiştir. Ancak bu hizmetleri geliştirirken özellikle motivasyon farklılıkları, hizmetlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleme ve güçlendirme sürecini etkilemektedir. Bir başka deyişle, ABB kadına duyarlı kent politikaları geliştirirken merkeze kadını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini alırken GBB aile kurumunu alarak süreci yürütmektedir. Bunun sonucunda da geliştirilen hizmetin kadınların ihtiyaçlarını karşılama noktasında da farklılaşması söz konusudur. Bu çerçevede, kadınlara yönelik kentsel hizmetlere dair bulguların değerlendirmesi, kadına duyarlı belediyecilik anlayışının nihai amacı olan stratejik ihtiyaçlara yönelik hizmet üretme kapasitesinin ABB'de GBB'ye göre daha ön planda görülmektedir.

3.2. Kadına Duyarlı Belediyecilik Yaklaşımının İki Lokomotif: Yerel Eşitlik Eylem Planı ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe

Hem dünyada hem de Türkiye'de belediye hizmetlerinin katılımcı ve kapsayıcı şekilde ve bütçeyi buna göre dağıtarak planlamasının cinsiyet temelli ihtiyaçları dikkate almak ve kadın dostu belediyecilik anlayışının desteklenmek için önemli olduğu bilinmektedir. Nitekim, son yıllarda Yerel Eşitlik Eylem Planlaması ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme, Türkiye'de belediyeler nezdinde önemli birer politika aracı olarak kabul görmeye ve gelişmeye başlamaktadır (Şenesen ve Yücel, 2018; Yılmaz, Uslu & Biçer, 2021; Akduran, 2016; Şahin, 2011). Bu

iki politika stratejisi yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması için de kritik araçlardır; bu açıdan da bu araçları uygulayacak politik zeminin toplumsal cinsiyet eşitlik motivasyonuyla hareket etmesi beklenmektedir.

YESP kent yönetimlerinin, özelinde belediyelerin yerel kent düzeyinde kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların güçlenmesi için izlenmesi gereken yol haritasının belirlenmesini sağlayan katılımcı birer politika belgesi olarak tanımlanabilir (Birleşmiş Milletler, 2014). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme, kamu bütçelerinin faydalanıcıları arasındaki cinsiyet eşitsizliğini analiz ederek şekillenen bir politika stratejisidir. Toplumsal cinsiyet temelli farklılık gösteren ihtiyaçların, politika tasarımı ve uygulanması sürecinde dikkate alınmaması durumunda, bütçe çalışmaları bu eşitsizliği pekiştiren bir araç haline gelebilmektedir. Bu nedenle, bu ihtiyaçlar doğru bir şekilde analiz edildiğinde ve politikalar bu çerçevede şekillendirildiğinde, bütçe cinsiyet eşitliğini destekleyen bir araç haline gelmektedir (Şenesen, 2017). Diğer bir deyişle, Yerel Eşitlik Eylem Planları ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme kamu faydalanıcıları arasındaki cinsiyet eşitsizliğinin analizi üzerine şekillenmiş ve bununla mücadeleyi güçlendirmek için geliştirilmiş birer anaakımlaştırma politika aracıdır. Bu çerçevede kadın ve erkeklerin, oğlan ve kız çocuklarının çıkarlarının ve ihtiyaçlarının bütçeleme ve planlama süreçlerinde eşit olarak değerlendirilmesini sağlayan birer uygulama olarak tanımlanmaktadır. Bu tür planlama ve bütçeleme belediyelerde hayata geçirilmesinin ilk adımını öncelikle belediyelerin stratejik planları olduğunun da altı çizilmelidir.

İki belediyeyi değerlendirdiğimizde ABB'nin Yerel Eşitlik Eylem Planlarıyla, kadına ve toplumsal cinsiyete duyarlı belediyecilik hizmetlerinde birçok birimine sorumluluk atadığını ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme uygulamasını hedeflediği gözlemlenmiştir. GBB'nin ise 2019 yılı ve sonrası için Yerel Eşitlik Eylem Planı yoktur. 2019 yılında Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme hedeflenmiştir; ancak bütçeden kadınlara yönelik hizmetlere ayrılan oranlara bakıldığında uygulamada etkisinin pek olmadığı anlaşılmıştır.

39 ABB Tablo 3'te görüldüğü üzere, Yerel Eşitlik Eylem Planı aracılığıyla her birimi toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında sorumlu tutulmuştur; dolayısıyla ABB'nin Kadın ve Aile Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'na ayrılan bütçesiyle birlikte Yerel Eşitlik Eylem Planları aracılığıyla sorumlu olan birimlere ayrılan bütçenin birlikte değerlendirilmesi önemlidir. Böylece belediyenin her birimi için ayrılan bütçe, toplumsal cinsiyet eşitliğinin de sağlanması için birer kaynak olmaktadır.

**Tablo 3 Ankara Büyükşehir Belediyesi
Yerel Eşitlik Eylem Planı Örnek Faaliyetler**

Dönem	Sorumlu Birim	Örnek Faaliyetler
2019-2020	- İnsan Kaynakları Dairesi Başkanlığı - Kent Estetiği Dairesi - Kadın Danışma Merkezi - Başkanlığı Fen İşleri Dairesi Başkanlığı - Sağlık Hizmetleri Dairesi Başkanlığı - Projeler Şube Müdürlüğü	Kadınların kentsel hizmetlere yönelik ihtiyaçlarını belirlemek. Mülteci kadınlara aile planlaması ve üreme sağlığı konusunda eğitim verilmesi. Evlilik öncesi ve sırasında cinsel sağlık ve gebelik konularında danışmanlık hizmeti vermek. Ankara Büyükşehir Belediyesi personelinin cinsiyete duyarlı kadın dostu alanlar ile ilgili farkındalığını artırmak. Kent sel altyapı ve hizmet sunumunun kadınların kullanımına uygun olarak güçlendirilmesi. Kadınların sağlıklı yaşam hakkında eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak.
2021-2024	- Engelliler Şube Müdürlüğü - Kent Estetiği Dairesi Başkanlığı - Projeler Şube Müdürlüğü	Belediye bünyesindeki spor merkezlerinin ve havuzların sayısını arttırmak. Kadınların sağlıklı yaşam hakkında eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak. Engelli bakımı üstlenen kadınlara ücretsiz psikolojik destek verilmesi kadın kooperatiflerinin ürün satışlarının artırılması. Kadınlara sağlık taraması yapılması.

	- Sağlık Hizmetleri Dairesi Başkanlığı - Kırsal Hizmetler Dairesi Başkanlığı - Ulaşım Dairesi Başkanlığı	Park ve bahçelere, otobüslere güvenlik butonları koyulması. Kadın Danışma Birimlerinin arttırılması ve güçlendirilmesi. Güvenli kent haritası analizine göre kenti güvenli hale getirmek.
--	--	---

ABB'nin Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme çalışmalarına yönelik K1, bütçe planlamalarında yüzdeler olarak çok artış olmadığını ancak zamanla bu anlayışın daha da yaygınlaşacağını düşündüğünü belirtmiştir.

Bu görüşmecinin de vurguladığı gibi Yerel Eylem Plan ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme çalışmaları hem dünyada hem de Türkiye'de yeni uygulamalar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla belediyelerin de bu politikayı uygulayabilmeleri zaman gerektirebilir. Burada özellikle vurgulanması gereken nokta ABB'nin Yerel Eşitlik Eylem Planlarıyla hedefleri arasında Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme çalışmalarının uygulanması' koymasındadır. Bu amaçla, 13 Eylül 2019 tarihinde UN Women tarafından, ABB bünyesinde bulunan Meclis üyeleri ve Daire Başkanlarına ilk defa Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bütçeleme eğitimi verilmiştir. Ayrıca, 15-16 Aralık 2020 tarihinde Mali Hizmetler Dairesi Personeli ile Sosyal Hizmetler Dairesi personeline Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bütçeleme eğitimi verilmiştir (Yerel Eşitlik Eylem Planı 2019-2020: 8).

ABB örneğinde Yerel Eşitlik Eylem Planları, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme çalışmalarının özümsebilmesi ve uygulanabilmesi için önemli bir zemin oluşturmaktadır. Bu nedenle ABB'nin Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme çalışmalarında, personellere verilen eğitimler nedeniyle doğrudan ve Yerel Eşitlik Eylem Planları ile toplumsal cinsiyet eşitliği için her birimi sorumlu ataması nedeniyle de dolaylı olarak örnek uygulamaları hayata geçirdiğini söylemek mümkündür.

GBB'nin var olan bir Yerel Eşitlik Eylem Planı olmadığından Tablo 4'te, 2019 Mali Yılı Performans Raporu'nda ve 2019, 2020, 2021 ve 2022 Mali Yılı Performans Programları'nda yer alan bilgilerden derlenen bütçe planları incelenmiştir. Bu veri GBB'nin ilgili birimlerine ve kadınlara yönelik çalışmalara kısıtlı da olsa bir bütçe ayırdığını ve bu hizmetleri bu yönde sunduğunu göstermektedir. Hatta Tablo 4'teki veriler temelinde 2019 yılında Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme kapsamında kadınlara dair proje ve faaliyetlere bütçe ayrılması hedeflenmiştir. Ancak Belediye'nin doğrudan kadınlara yönelik geliştirmiş olduğu projelerin, toplam bütçeye oranı 2019 yılında %0,01, 2020 yılında %0,03, 2021 yılında %0,05 ve 2022 yılında %0,04 olarak gerçekleştirilmiştir. Bu oranlar dikkate alındığında 2019 yılı planlamalarında Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme çalışmaları hedeflense de Belediye'nin Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme planlamasını uygulamakta yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4 Gaziantep Büyükşehir Belediyesi

Yıl	Daire Başkanlığı	Kadına duyarlı projeler	Ayrılan Bütçe	Toplam Bütçe
2019	Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme kapsamında kadının sosyal hayata adaptasyonunu ve ilgili proje, faaliyetin ve etkinliğin devam ettirilmesi	180.000,00 TL	918.167.409,00 TL
2020	Kadın, Aile, Eğitim ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı	Kadın Konuk Evinden duyulan memnuniyet düzeyinin yükseltilmesi. Anne Yarısı, Kentli Kadın (Üreten Kadın) Projesinin hayata geçirilmesi. Belediye kreş ve gündüz bakımevlerinden duyulan memnuniyet düzeyinin yükseltilmesi. Kadınların korunması, kişisel ve toplumsal gelişimlerinin sağlanması ve	520.000,00 TL	1.706.000.000,00 TL

		bu konularda toplumsal bilincin artırılmasına yönelik eğitim ve programların yapılması.		
2021	Kadın, Aile, Eğitim ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı	Kadın Konuk Evinden duyulan memnuniyet düzeyinin yükseltilmesi. Girişimci Kadınlara Destek ve İş Kurma, Anne Yarısı, Kentli Kadın Üreten Kadın Projelerinin hayata geçirilmesi. Kadınların korunması, kişisel ve toplumsal gelişimlerinin sağlanması ve bu konularda toplumsal bilincin artırılmasına yönelik eğitim ve programların yapılması. Belediye kreş ve gündüz bakımevlerinden duyulan memnuniyet düzeyinin yükseltilmesi.	1.010.000,00 TL	1.976.000.000,00 TL
2022	Kadın, Aile, Eğitim ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı	Kadın Konuk Evinden duyulan memnuniyet düzeyinin yükseltilmesi. Girişimci Kadınlara Destek ve İş Kurma, Anne Yarısı, Kentli Kadın Üreten Kadın Projelerinin hayata geçirilmesi. Kadınların korunması, kişisel ve toplumsal gelişimlerinin sağlanması ve bu konularda toplumsal bilincin artırılmasına yönelik eğitim ve programların yapılması.	1.460.000,00 TL	3.153.835.200,00 TL

Bir başka ifadeyle, toplumsal cinsiyet anlayışı anaakımlaştırılarak Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme planlamaları yapılmalıdır. Bu bakış açısı merkeze alınarak hem Yerel Eşitlik Eylem Planını oluşturması hem de Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme çalışmalarının hayata geçirilmesinin önemli olacağı düşünülmektedir. Böylece toplam bütçe içerisinde kadınların ihtiyaçlarını destekleyecek ve güçlendirecek uygulamalar adil bir şekilde hayata geçirilebilecektir. Bununla birlikte belediyelerin, öz gelir yaratma kapasitelerinin geliştirilmesinin de Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme çalışmalarını güçlendirecek bir uygulama olduğu düşünülmektedir. Elbette burada öne çıkarılması gereken nokta belediye gelirlerinin yerel topluluğun ihtiyaçları için doğru yerlere harcanabilmesidir. Dolayısıyla katılımcılık anlayışının desteklenmesi ve geliştirilmesi ama burada kadın duyarlı bir belediyecilik anlayışının da gözden kaçırılmaması önemlidir (Çetinkaya & Demirbaş, 2011). Bu çerçevede, ABB örneğinde olduğu gibi belediye yönetimlerinde toplumsal cinsiyet bakış açısının benimsenmesi, Yerel Eşitlik Eylem Planı tasarlanabilmesi ve uygulanabilmesi, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme çalışmalarının yürütülmesi konusunda önemli bir kriter olmaktadır. GBB'nin bu kapsamdaki planlamalarını ve uygulamalarını incelediğimizde ise toplumsal fayda anlayışını benimseyerek çalışmalarını yürüttüğü gözlemlenmiştir. Dolayısıyla kadınların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve adil bir hizmet alabilmesi için eylem planlarında ve bütçe çalışmalarında özellikle kadın dostu bir bakış açısı ile sürecin yürütülmesi gerektiği düşünülmektedir.

3.3. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele: Aileyi Desteklemekle Kadınlara Dayanışmak Arasında Bir Gelgit Alanı

Kadına yönelik şiddetle mücadelede dünya genelindeki önemli aktörlerden birisinin belediyeler olduğu ortadadır. Nitekim Türkiye'deki ilgili yasal düzenlemeler ve çeşitli araştırmalar da belediyelerin bu konudaki sorumluluk ve rollerini vurgulamaktadır (Sumbas, 2013). Bu açıdan kadına duyarlı belediyecilik anlayışı, belediyelerin kadına yönelik şiddete karşı mücadelede toplumsal cinsiyet bakış açısıyla hizmetler sunmasını gerekli kılmaktadır.

Belediyelerin kadın sığınmaevleri, kadın dayanışma merkezleri, çeşitli danışmanlık, destekleme ve güçlendirme hizmetleriyle bu mücadeleye destek sunmaları beklenmektedir (Aktürk & Doğan, 2013; Altınay & Arat, 2007; Sumbas & Koyuncu, 2019; Koyuncu & Sumbas, 2015). Belediyelerin özellikle kadın danışma merkezlerinde hukuki danışmanlık, kadın istihdam programları, farkındalık kazandıran atölyeler gibi uygulamalar ile kadınları güçlendirici ve

destekleyici faaliyetler gerçekleştirildikleri bilinmektedir. Bu merkezlerin kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli birer rolü olduğu çeşitli çalışmalarda dile getirilmektedir (Tosun, 2010; Lorasdağı & Sumbas, 2015). Bununla birlikte Kadın Danışma Merkezleri, şiddete maruz bırakılmış kadınlar için doğru bilgiye ulaşabilen, uzmanların doğru yaklaşımları ile kendilerini güvende hissedebilecekleri merkezler olarak çalışmalarını sürdürmektedir (Tosun & Erseçen, 2015: 34). Ancak belirtilen bu faaliyetlerin içeriği, kapsamı belediye yönetimlerindeki karar vericilerin toplumsal cinsiyete bakış açılarına göre şekillenebilmekte ve böylece farklı uygulamalar gerçekleştirilebilmektedir. Bu çerçevede araştırma kapsamındaki ABB'nin ve GBB'nin kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamındaki çalışmaları incelerken iki temel soru üzerinden ilerlenecektir; Belediyelerin kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele politikalarında motivasyon kaynakları nelerdir? Belediyelerin bu motivasyonları politikalarına ve faaliyetlerine nasıl yansımaktadır?

Belediyelerin motivasyon kaynaklarını incelerken öncelikle karar alma mekanizmalarında yer alan yöneticilerin kadın ve kadına yönelik şiddet ile ilgili tanımlamalarına bakmak gerekmektedir. Bu kapsamda ilk olarak her iki belediye başkanının da kadına yönelik şiddete dair sıfır tolerans bakış açısına sahip olduğu belirtilmelidir. Ancak belediye başkanlarının kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamındaki motivasyon kaynaklarında öne çıkan farklılıklar ve benzerlikler bulunmaktadır. GBB Başkanı Fatma Şahin kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğunun altını çizerek bu şiddetle mücadelenin toplumsal kalkınmaya olumsuz etkilerini vurgulamaktadır⁴. Şahin'in aşağıdaki sözleri buna bir örnek sunabilir:

"...Kadın erkek eşitliği artık toplumların kalkınma meselesi oldu. Demokrasiyi özümsemek, farklılığı özümsemek, bunun bir zenginlik ve insan hakkı olduğunu bilmek bu sıkıntıyı ortadan kaldırır. Eşitlik önce aileden başlıyor. Kadının sosyal statüsünü yükseltecek sosyal politikalar üretiyoruz. ..."

ABB Başkanı Mansur Yavaş ise Şahin'den farklı olarak kadına yönelik şiddete karşı toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde bir söylemi tercih etmektedir; bu nedenle Yavaş'ın belediyenin bu konudaki mücadele politikalarındaki motivasyonunun da toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması temelinde olduğu düşünülmektedir.

Her iki belediyenin de kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamındaki çalışmaları, bu ifadeler temelinde motivasyon kaynaklarının belediyelerin faaliyetlerine etkisini değerlendirebilmek için incelenecektir.

İlk olarak, kadına yönelik şiddetle mücadele süreçlerinde öne çıkan uygulama, koruyucu önlemler kapsamında kadın sığınmaevlerinin bulunmasıdır⁵. Türkiye'de 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda da belirtildiği üzere büyükşehir belediyelerinin ve nüfusu 100.000'i geçen belediyelerin kadın sığınmaevi açma yükümlülüğü bulunmaktadır ve iki belediyenin de nüfusu bu oranın üstündedir. Nitekim iki belediyenin de kadın sığınmaevi bulunmaktadır. ABB ve GBB üzerinden kadın sığınmaevlerine dair inceleme yapılırken sığınmaevlerinin hem fiziki koşulları hem de farkındalık/güçlendirme çalışmaları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

GBB için Konukevinin kapasite ve imkanlarına dair sayısal bir veriye ulaşamamıştır. ABB'nin sığınmaevi imkanları incelendiğinde, İnsan Ticareti Mağduru Kadınlar için barınma evi ve kadın sığınmaevinde artan ihtiyaçları karşılamak amacıyla kapasitelerini artırmıştır. İnsan Ticareti Mağduru Kadınlar için barınma evi, 10 yatak kapasiteliyken 2019 yılında 30 yatak kapasitesine çıkarılmıştır. Kadın sığınmaevi ise 21 yatak kapasiteliyken aynı yıl 30 yatak kapasitesi ile hizmet vermeye başlamıştır (Yerel Eşitlik Eylem Planı 2019-2020: 19). Ayrıca

⁴ Örnek söylemler için bkz;

<https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahin-kadin-dokundugu-her-seyi-guzellestirir>

⁵ Türkiye'de belediyeler bünyesinde 33 kadın sığınmaevi bulunmaktadır. Ancak, tek sorun bu sığınmaevlerinin sayısal olarak yetersiz olması değildir. Yapılan araştırmalar, kadınların sığınmaevlerinin varlığından haberdar olmadığını, toplumun sığınmaevlerine yönelik olumsuz algısının kadınlar üzerindeki olumsuz etkilerini ve sığınmaevlerinin hem kadınlar hem de çocuklar için yeterli olmayan koşullarını belirtmektedir. Bunun yanı sıra, kadınların sığınmaevlerine başvuruları sırasında karşılaştıkları sorunlar da önemli bir konudur. (Demirbilek, Öktem-Özgür, & Çoban, 2020).

Kadına Duyarlı Belediyecilik Hizmetlerine Dair İki Farklı Uygulama: Ankara ve Gaziantep Büyükşehir Belediyeleri

Two Different Examples Of Gender-Sensitive Municipal Services: Ankara And Gaziantep Metropolitan Municipalities

Belediye, 60 yatak kapasiteli bir barınma evinin oluşturulmasını ve buraya meslek atölyelerinin kurulmasını da hedeflemektedir (Yerel Eşitlik Eylem Planı 2021-2024: 19).

ABB'nin Kadın Sığınmaevi'ne dair araştırma yapılırken kadınların güvenliğini riske atacaktır bilgiler dışında, sığınmaevinin kapasitesi, imkanları, personel bilgileri, etkinlik bilgilerine Belediye web sitesi aracılığıyla kolaylıkla ulaşılmıştır. Dolayısıyla kadına duyarlı belediyecilik uygulaması çerçevesinde baktığımızda ABB'nin faaliyetlerinde şeffaflık ilkesinin uygulandığı ifade edilebilir. Özellikle şiddete maruz bırakılan kadınların bu bilgilere kolaylıkla ulaşabiliyor olması yönlendirici, destekleyici ve cesaretlendirici olabileceği için oldukça önemlidir. Bu konuda GBB'nin çok başarılı olmadığı ifade edilmelidir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede diğer bir çalışma alanı ise danışmanlık hizmetlerinin verilmesidir. GBB'nin bu konuda öne çıkan çalışmalarından biri Gaziantep Aile Destek Merkezi'dir. 2017 yılında Belediye, Destek Merkezi kurarak aile üyeleri için danışmanlık ve destek hizmetleri vermeye başlamıştır. Ayrıca, iletişim sorunlarına odaklanarak ailelerin iletişim becerilerini güçlendirmek, sorun çözme yeteneklerini geliştirmek ve sağlıklı aile yapıları oluşturmak da hedefler arasındadır. Bu bağlamda, Gaziantep Aile Destek Merkezi'nin özellikle iletişimle ilgili problemlere yönelik farkındalık çalışmalarıyla ailelere destek olma amacı bulunmaktadır. Fatma Şahin Merkez'in temel hedefinin boşanmaları başlamadan çözmek olduğunu söyleyerek Merkez'e dair şu açıklamayı yapmaktadır (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Belediye Basını, 2020);

"...Muhafazakar demokrat bir partinin kuruluş felsefesi, muhafaza etmesi gereken değer aile kurumu oluyor. En önemli hedefimiz aileyi muhafaza ederek, gelecek hedeflere, büyük millet olarak ulaşmak için büyük bir gayret gösteriyoruz. Bu merkezimizde geçen dönem özellikle başsavcılığımızla yaptığımız çalışmada aile mahkemelerine boşanmak için başvuran ailelerin buraya yönlendirildiğinde küçük bir ekonomik, psikolojik destekle incir çekirdeğini doldurmayan sorunun kendi içinde çözülemediğini ama verilen destekle farklı bir bakış açısıyla ailenin nasıl kurtulduğuna şahit olduk. Buradaki arkadaşlarımız işin uzmanları. İş ehline verdik ve verilen destekle 5 bin aileye ulaştık ve yüzde 85 oranında olumlu sonuçlanarak aileyi devam ettirme kararı aldılar. Bir aile çocuklar demek. Toplum, gelecek adına daha sağlıklı, daha huzurlu, daha mutlu bir şekilde yaşatmak için aile merkezli bir çalışmayı daha güçlü bir şekilde hayata geçirmek gerekiyor..."

Bu alıntı temelinde Fatma Şahin ve GBB yönetimindeki karar vericilerin kadınlara yönelik belediye hizmetlerini etkileyen ana motivasyon kaynaklarının temsil ettikleri AKP'nin muhafazakâr değeri temelindeki kadın ve aile politikaları olduğu söylenebilir.

ABB'nin bu çerçevedeki çalışmalarında Kadın Danışma Merkezleri ve Birimleri dikkat çekmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında bu merkez ve birimlerde öncelikle kadınların güvenliğinin sağlanması hedeflenmektedir. Bu kapsamda danışmanlık sağlanması, yönlendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi, psikolojik yardım sunulması, hukuki destek temin edilmesi, tıbbi destek sağlanması, iş bulma konusunda yardım sunulması, kreş hizmetinin temin edilmesi, mesleki eğitim kurslarının düzenlenmesi, grup çalışmalarının yapılması, çocuklar için burs olanaklarının sunulması, sosyal, sanatsal ve sportif etkinliklerin organizasyonunun gerçekleştirilmesi alanlarında hizmet verilmektedir (Kadın Konuk Evleri ve Kadın Danışma Birimi İç Hizmet Yönergesi). Bununla birlikte ABB, 'Şiddet Mağduru Kadınların İstihdama Katılımının Kolaylaştırılması Projesi' ismi ile hayata geçirilen proje kapsamında, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet nedeni ile kadın sığınmaevlerinden destek alan kadınlar için meslek atölyelerinin kurulmasını da planlanmaktadır. Görüşme sırasında K3, proje detaylarını ve projenin çıkış noktası hakkında, projenin temel amacının, sığınmaevinde bulunan kadınların bağımsız bir yaşama geçişlerini kolaylaştırmak için bir üretim modeli oluşturabilmek olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda, meslek atölyelerinde üretilen ürünlerin, sığınmaevine ait olan Yeni Hayat Dükkânı adında bir mağazada satılmasının planlandığını ancak projenin şu anda duraksama döneminde olduğunu ifade etmiştir.

Sonuç olarak kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında her iki belediyenin çalışmaları değerlendirildiğinde, her iki belediye başkanının da kadına yönelik şiddetle mücadeleyi önemseydiği açıktır. Ancak bu mücadelede belediyenin hizmet ve politikalarını şekillendiren belediye başkanı başta olmak üzere ilgili belediyedeki karar alıcıların sahip oldukları motivasyon kaynaklarının farklılığıdır. AKP'den seçilmiş olan Fatma Şahin, kadına yönelik şiddetle

mücadelede aile kurumunun ve toplumsal faydanın güçlendirilmesinin önemini vurgularken CHP'den seçilmiş olan Mansur Yavaş kadına yönelik şiddetin bir toplumsal cinsiyet eşitsizliği çıktısı olduğunu ön plana çıkarmaktadır. Bu çerçevede belediyelerin faaliyetlerinin de belirtilen bu politik söylemsel çerçeve temelinde geliştirildiği anlaşılmaktadır.

Sonuç

Kadın dostu belediyecilik anlayışı, belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısını benimseyerek kadınların hem kamusal hem de özel alanda karşılaştıkları problemleri çözebilme ve dönüştürebilmeyi hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu anlayış, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadelede önemli bir politik araç haline gelmiştir.

Bu araştırmada da Türkiye'de kadına duyarlı belediyecilik uygulamaları ile öne çıkan GBB ve ABB örnekleri, iki büyükşehir belediyesinin kadınlara yönelik faaliyetlerindeki farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koyarak incelenmeye çalışılmıştır. Bu farklılık ve benzerlikler temelinde iki belediyenin söz konusu hizmetlerinin içerik ve kapsamını belirleyen temel motivasyon kaynağı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Belediye yönetiminde hakim olan partinin geliştirilen politikaları da şekillendirdiği gözlemlenmektedir. Genel olarak muhafazakâr sağ partilerin daha çok aile yapısını korumayı önceleyen, toplumsal cinsiyet rollerini muhafaza eden politikalar geliştirmeye daha yatkın ve dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitliğini öncelleyen bir yaklaşımı olduğu görülmektedir (Giuliani G.A. 2022). Merkez ve sol siyasi görüşü benimseyen partilerin geliştirdiği uygulamalarda ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğini dönüştürmeye yönelik eşitlikçi uygulamaları hayata geçirmeye daha eğilimli oldukları gözlemlenmektedir (Şener, Ü., İnanç, B., & Tuncer, S., 2024). Nitekim, Türkiye gibi hem parti siyasetin baskın olduğu hem de toplumsal cinsiyet konusunun ana kırılma eksenini tartışıldığı politik zeminde belediyelerin yönetiminde ağırlığı olan siyasi partinin kadınlara yönelik hizmetlerinin içeriğini belirleyen temel aktörlerden birisi olduğu anlaşılmaktadır.

Bulgu değerlendirmeleri, iki belediyenin de kadınlara yönelik çeşitli faaliyetler yürüttüğünü, ancak bu hizmetlerin içerik ve amaçlarının belediye yönetimlerinin toplumsal cinsiyet konusundaki yaklaşımlarına göre farklılaştığını göstermektedir. Diğer bir deyişle, belediyelerin kadınlara yönelik hizmetleri geliştirmelerindeki politik motivasyon ve arka plan o belediyede uygulanan kadınlara duyarlı hizmet anlayışının içeriğini ve kapsamını belirlemektedir. Nitekim GBB bu hizmetleri aile ve kadın bağlamındaki muhafazakâr değerler temelinde geliştirirken ABB'nin toplumsal cinsiyet eşitliği değerler setini tercih ettiği görülmüştür. Bunun belediye hizmetlerine yansımalarının somut bir örneği GBB'de Gaziantep Aile Destek Merkezi, ABB'de ise Kadın Danışma Merkezleri ve Birimlerinin geliştirilmesidir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede GBB aile kurumunun ve toplumsal faydanın güçlendirilmesini öncelleyen ABB toplumsal cinsiyet eşitsizliği çıktısı olduğu vurgusuyla merkezine kadının korunması argümanı koymaktadır.

Belediyelerde yerel eşitlik eylem planı ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulamalarının yerelde kadınlara duyarlı hizmetlerinin geliştirilmesini destekleyen ve güçlendiren önemli araçlar olduğu anlaşılmıştır. Bu uygulamalar, belediyelere toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan bir yol haritası ve kurumsal bir strateji sunabilmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet eşitliğinin yerel düzeyde anaakımlaştırılmasında iki önemli politik araç olan yerel eşitlik eylem planı ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda da iki belediyenin farklılaşan bir duruşu olduğu görülmüştür. GBB'deki bu kurumsal örgütlenmelerdeki odak kadın ve aile temelinde kadınların pratik ihtiyaçlarıken ABB'de kadın ve erkek eşitliği vurgusu temelinde kadınların stratejik amaçlarına da odaklanıldığı anlaşılmaktadır. Bu bulguların literatür temelindeki değerlendirilmesi bir belediyenin kadın duyarlı bir belediye olabilmesi için 'toplumsal cinsiyet eşitliği' bakış açısını benimsemesi ve kadınların pratik ve stratejik ihtiyaçlarını birlikte (Molyneux, 1985) ele alması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, belediye hizmetlerinde kaynakların eşit bir şekilde dağılması ve faaliyetlerin kapsayıcı olması oldukça önemlidir. Ancak Türkiye'de belediyelerin kaynakları kadın ve erkek hemşehrilerine eşit bir şekilde dağıtamadığı bilinmektedir. Bu nedenle belediye faaliyetlerinin ve politikalarının kadın duyarlı belediyecilik anlayışı çerçevesinde planlanması kritik bir

öneme sahiptir. Türkiye’de belediye yönetimlerinde olan siyasi partilerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki bakış açısının belediyelerin kadın duyarlı belediyecilik yaklaşımını belirleyen temel unsurlardan birisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada, belediyelerde bir yerel eşitlik eylem planının ve toplumsal cinsiyet bütçeleme çalışmasının olmasının tek başına yeterli olmadığı, bu kurumsal araçların toplumsal cinsiyet eşitliğini ve katılımcılık ilkesini benimseyen bir içeriğe sahip olmasının gerekliliğinin altı çizilmelidir. Türkiye’de belediyelerde bu politik çerçeveyi belirleyen temel aktörlerden birisinin de siyasi partilerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki yaklaşımları olduğu anlaşılmaktadır. Son olarak, bu unsurların kadınların yerel düzey karar alma süreçlerine katılımını olmadan tamamlanamayacağı eklenmelidir.

Kaynakça

- Akduran, Ö. (2016). Yerel Yaşamda Cinsiyet Eşitliği ve Bütçesi, Türkiye’den bir örnek: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. *Kapitalizm, Ataerkillik ve Kadın Emeği, Neoliberal ve Muhafazakar Dönem*, 256-280.
- Aktürk, Ö. G. E. B., & Doğan, Ö. G. E. (2013). Türkiye’de Belediyeler ve Yerelde Kadın-Erkek Eşitliği Şartı Kapsamında Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1,1.
- Alkan, A. (2005). *Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı*, Ankara: Dipnot Yayınevi.
- Alkan, A. (2009). *Kadın Dostu Yerleşimlere Doğru Yerel Planlama ve Hizmet Sunum Modeli Uygulama Rehberi*. Ankara: Yalçın Matbaacılık.
- Altınay, A. G., & Arat, Y. (2007). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırma Raporu*. Ankara: Tübitak.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi (2021), *Kadın ve Çocuk Bülteni*, Ocak-Şubat-Mart, Sayı 4, <https://s.ankara.bel.tr/files/2022/04/04/531487ec5e07a18542c6b658c5f22690.pdf> (10.12.2023).
- Ankara Büyükşehir Belediyesi Kadın Konuk Evleri ve Kadın Danışma Birimi İç Hizmet Yönergesi. <https://www.ankara.bel.tr/kadin-calismalari/hakkimizda> (02.12.2023)
- Ankara Büyükşehir Belediyesi Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü, (2022). *Yıllık Rapor 2021*, <https://www.ankara.bel.tr/files/3816/4094/6076/yillik-rapor-2021.pdf> (10.12.2023)
- Ankara Büyükşehir Belediyesi, *Yerel Eşitlik Eylem Planı 2019-2020*, <https://www.ankara.bel.tr/kadin-calismalari/yerel-esitlik-eylem-planı> (10.12.2023).
- Ankara Büyükşehir Belediyesi, *Yerel Eşitlik Eylem Planı 2021-2024*, <https://www.izleme.org/ankara-buyuksehir-belediyesi-yerel-esitlik-eylem-planı/> (10.12.2023)
- Bal, M. D. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Genel Bakış*. KASHED, s. 15-28.
- Birleşmiş Milletler, (2014) *Kadın Dostu Kentler*, <http://www.kadindostukentler.com/proje.php> (erişildi: 06 21, 2021).
- Ceciarini, Sandra. (2021) «Capacity Building for Gender Equality at the Local Level Understanding the Environment and Learning from Good Practices.» UCLG CIB Working Group, 5.
- CEMR, 2006 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği.
- Çetinkaya, Ö., & Demirbaş, T. (2011). *Belediye Gelirlerinin Analizi ve Mali Özerklik Açısından Değerlendirilmesi*. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları (53), 1-18.
- Demirbilek, S., Öktem-Özgür, A., & Çoban, A. (2020). *Şiddetle Mücadelede Toplumsal Bir Kurum Olarak Kadın Sığınmaevleri*, *Sosyoekonomi*, 28(46), s. 311-348.

- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2019 Mali Yılı Performans Raporu, <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/plan-ve-rapor>.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2019 Mali Yılı Performans Programı, <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/plan-ve-rapor>.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2020 Mali Yılı Performans Programı, <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/plan-ve-rapor>.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2021 Mali Yılı Performans Programı, <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/plan-ve-rapor>.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2022 Mali Yılı Performans Programı, <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/plan-ve-rapor>.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep'in Sosyal Risk Haritasını Çıkartıyor, 08.02.2016, <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyuksehir-gaziantepin-sosyal-risk-haritasini-cikartiyor> (10.12.2023).
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep'te Kadınlar Sağlık Taramasından Geçiriliyor, 28.08.2015, <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gaziantepi-kadınlar-saglik-taramasindan-geciriliyor> (10.12.2023).
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep'te Aile Destek Merkezi Kuruldu, 11.02.2017, <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/bu-isbirligi-aile-baglarini-guclendirecek> 10.12.2023.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Kansere Karşı Tarama ve Eğitim Çalışmalarını Sürdürüyor, 06.04.2021, <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/buyuksehir-kansere-karsi-tarama-ve-egitim-calismalarini-surduruyor> (10.12.2023).
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Şahin: Kadın, Dokunduğu Her Şeyi Güzelleştirir, 07.03.2022, <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/sahin-kadin-dokundugu-her-seyi-guzellestirir> (10.12.2023)
- Giuliani G.A., (2022). The family policy positions of conservative parties: A farewell to the male-breadwinner family model?, "European Journal of Political Research", 61, 678-698.
- Ertugal, E., & Bagdadi, I. (2023). Gender equality policies in Turkey's opposition municipalities: factors that impact policy-making according to gender advocates. *South European Society and Politics*, 28(3), 285–308.
- Eveline, J., & Bacchi, C. (2010). What are we mainstreaming when we mainstream gender?. *Welcome to the electronic edition of Mainstreaming Politics*, 109-132.
- Heise, L., Ellsberg, M., & Gottmoeller, M. (2002). A global overview of gender-based violence. *International Journal of Gynecology and Obstetrics*, 78, S5-S14.
- İnsanca Yaşam ve Demokratik Toplum Derneği, Deneyim Paylaşım Toplantısı, 25.01.2022, <http://iyader.org.tr/2022/01/25/deneyim-paylasim-toplantisi-yapildi/> (10.12.2023).
- Jarvis, H., Kantor, P., & Cloke, J. (2009). *Cities and Gender*. United Kingdom: Routledge.
- Kern, L. (2019). *Feminist City: A Field Guide*. Toronto: Between the Lines.
- Koyuncu, B. & A. Özman. (2019). "Women's Rights Organizations and Turkish State in the Post-2011 Era: Ideological Disengagement Versus Conservative Alignment." *Turkish Studies* 20 (5): 728–753.

Kadına Duyarlı Belediyecilik Hizmetlerine Dair İki Farklı Uygulama: Ankara ve Gaziantep Büyükşehir Belediyeleri

Two Different Examples Of Gender-Sensitive Municipal Services: Ankara And Gaziantep Metropolitan Municipalities

Lorasdağı, B., & Sumbas, A. (2015). Türkiye’de Yerel Siyaseti Toplumsal Cinsiyet Üzerinden Düşünmek: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Belediyeler. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 24(2), s. 1-26.

Molyneux, M. (1985). Mobilization Without Emancipation? Women’s Interest, The State, And Revolution In Nicaragua. D. Slater içinde, *New Social Movements And The State In Latin America* (s. 227-254). Amsterdam: CEDLA Publications.

Murray, C. (2018, 08 27). What would cities look like if they were designed by mothers? <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/aug/27/architects-diversity-cities-designed-mothers> (10.12.2023).

Plan International, (2018). Unsafe In The City, United Kingdom, <https://plan-international.org/publications/unsafe-in-the-city/> (10.12.2023).

Polat, İkbâl, ve Ebru Ağduk. (2019). Yerel Yönetimler için Kadın Katılımı ve Eşitlikçi Mekanizmalar. İstanbul: Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı.

Pusula, Haydi kızlar yönetime projesi yüreklendirdi, 01.01.2019, <https://www.gazianteppusula.com/haber/10328658/haydi-kizlar-yonetime-projesi-yureklendirdi> (10.12.2023).

Sumbas, A. (2024). "Decentralization to municipalities and party control over women’s councils in Turkey: cultivating women’s political power or relegating them to the backyard?." *Politics, Groups, and Identities* 12(1), 1-22.

Sumbas, A. & Koyuncu, B. (2019). “Women’s empowerment on a local level in Turkey: the case of violence against women”, *Turkish Studies*, 20(2), 249-272. <https://doi.org/10.1080/14683849.2018.1531711>

Sumbas, A. (2013). Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Politika Yaklaşımı Çerçevesinde Belediyelerin Hukuksal ve Siyasal Durumları), *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3, No: 1, 31-44.

Şahin, M. (2011). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Yazınına Kuşbakışı. *Fe Dergi*, 3(2), 84-100.

Şener, Ü., İnanç, B., & Tuncer, S. (2024). Belediyelerde Mevcut Durum Analizi: 30 Büyükşehir Belediyesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dair Bize Ne Söylüyor?.

Şenesen, G. G. (2017). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe. G. Şenesen, Y. Yücel, A. Önal, N. Ergüneş, & B. Çakar içinde, *Kadınsız Kentler: Toplumsal Cinsiyet Açısından Belediyelerin Politika ve Bütçeleri* (s. 15-30). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, & Hacettepe Üniversitesi, (2014). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, https://hips.hacettepe.edu.tr/tr/turkiyede_kadina_yonelik_aile_ici_siddet_arastirma-101 (10.12.2023).

Tosun, Z. (2010). Belediyeler için Kadın Sığınmaevi, Kadın Danışma Merkezi ve Şiddet Başvuru Hattı Uygulama Rehberi.

Tosun, Z., & Erseçen, D. (2015). Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı. Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

Sylvia Walby (2005) Introduction: Comparative gender mainstreaming in a global era, *International Feminist Journal of Politics*, 7:4, 453-470.

Wedel, H. (2001). *Siyaset ve Cinsiyet*, Can Kurultay (çev), Metis Yayınları, İstanbul.

WHO, (2020). COVID-19 and violence against women - What the health sector/system can do. <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-SRH-20.04> (10.12.2023).

- Yakut, G. (2015). Türkiye’de Kadın İstihdamı, Meslek Edindirme Kursları ve Yerel Yönetimler: İstanbul’da Bazı İlçe Belediyeleri Üzerine Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE.
- Yılmaz, H. H., Aydemir Uslu, İ., & Biçer, M. (2021). Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Tekirdağ Büyükşehir ve Urla Belediyesi Uygulamaları. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(2), 15-46. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.553055>.